SOKRATES VE SOFİSTLERİN BİLGİ VE AHLAK ANLAYIŞLARI

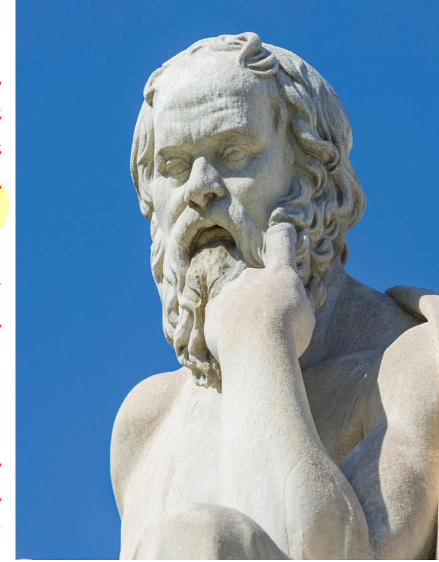
MÖ 6-MS 2. yüzyıl felsefesinde doğa filozoflarından sonra insanın merkeze alındığı felsefi düşünceler tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmaların bir tarafı Sofistler diğer tarafı ise Sokrates'tir. Sofistler; para karşılığı ders veren, bir konuda uzmanlaşmış bilgili kişilerdir. Bu kişiler özellikle konuşma sanatında (hitabet) ve siyasette eğitim vermişlerdir. Dolayısıyla ikna kabiliyeti yüksek olan Sofistler, bilgide kesinliğin olmadığını bu yüzden kesin bilgi arayışının da doğru olmadığını savunmuşlardır. Sokrates ise böyle bir bilginin var olduğunu ve ahlaki bilgilerin de bu türden bilgiler olduğunu savunmuştur.

Sofistler ve Sokrates hakkındaki bilgiler daha çok Sokrates'in öğrencisi olan Platon'un yazmış olduğu diyalog türü eserlere dayanır.

Sofistler

Protagoras ve Gorgias başta olmak üzere sofistlere göre insan duyular yoluyla edinilen bilgilerde algı yanılması yaşar. Suya batırılan çubuğun düz olmasına rağmen onun kırık görünmesi bu yanılmadan kaynaklanır. Bilgi edinme sürecinde duyuların kullanılması, elde edilen bilginin hatalı olma ihtimalini doğurur. Dolayısıyla onlara göre her zaman geçerli olan kesin bir bilgi yoktur. Çünkü bilgi, kişiden kişiye değişen **göreceli** bir niteliğe sahiptir. Bu açıdan Protagoras, **"İnsan her şeyin ölçüsüdür."** derken bir şeyin doğru veya yanlış olmasını tamamen kişiye bağlar. Benzer mantıkla da Gorgias, **"Hiçbir şey yoktur, olsa da bilemeyiz, bilsek de aktaramayız."** sözüyle üzerinde uzlaşılabilecek hiçbir bilgi olmadığını savunur.

Sofistler, bilgi görüşlerinde olduğu gibi ahlak görüşlerinde de göreceliği temele alırlar. İyi ve kötünün insanın kendinde anlam kazandığını ileri sürerler. Onlara göre herkesin uymak zorunda olduğu ahlaki bir yasa, insanın bu göreceli algısından dolayı mümkün değildir.

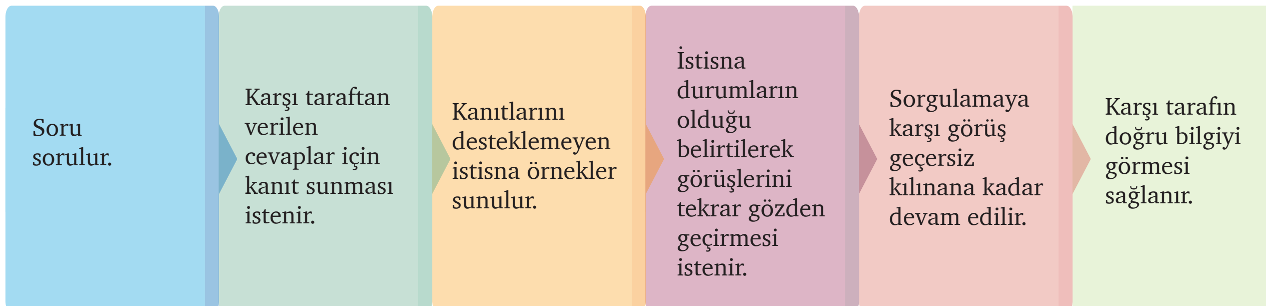
Görsel 1.12: Sokrates

Sokrates

"Sorgulanmamış yaşam, yaşamaya değmez." diyerek hayatın sorgulanmasına dikkat çeken Sokrates, soru sorma ve fikir tartışmalarını felsefesinin yöntemi olarak gören filozoftur. Sokrates, ahlak üzerine kapsamlı olarak felsefe yapan ilk filozoflardandır (Görsel 1.12). Sokrates'in ahlak görüşleri, Platon ve Aristoteles'i ve daha birçok filozofu etkilemiştir. Günümüz açısından da evrensel bir niteliğe sahip olma iddiasını taşır.

Sokrates, sofistlerin doğru bilginin mümkün olamayacağına yönelik düşüncelerini eleştirir. Sokrates'e göre ahlaki doğrular vardır ve bunlar sofistlerin dediği gibi göreceli değildir. Sokrates'in görüşlerinin ana teması şunlardır: Bilgi; ahlaklı ve erdemli olmayı getirir, kişinin bilgisizliği ise ahlaktan yoksun davranışlar göstermesine neden olur. Ona göre kimse bilerek kötülük yapmaz. İnsan, özü itibarıyla iyidir. Kötülük, onun bilgisizliğinden kaynaklanır.

Sokrates, geliştirmiş olduğu tartışma yöntemiyle insanlarda var olduğunu düşündüğü bilgileri ortaya çıkarmaya çalışır. İlk önce kendisinin hiçbir şey bilmediğini dile getirerek (ironi), örneğin onlara "Cesaret nedir?" gibi sorulardan birini yönelterek tartışmayı başlatır ve onların görüşlerinden hareketle de başka sorular sorarak kendi cevaplarını gözden geçirmelerini sağlar. Tartışma boyunca karşı tarafın fikirlerinin güçsüzlüğünü ortaya çıkarır. Konuşulan konuyla ilgili tanımların ortaya çıkarılmasına ve ahlaklı olunmasına imkan verir. Doğru bilgi bir anlamda kişinin akıl yürütmeleri ile doğurtulur (maiotik yöntem). Bu yöntem, günümüzde Sokratik Yöntem olarak bilinmektedir (Şekil 1.2).

Şekil 1.2: Sokratik Yöntem

Uygulama

Aşağıda değer alanına yönelik bazı sorular verilmiştir. Bu soruları sınıfta Sokratik yöntemle tartışınız. Tartışma sürecinde önce savunulan sonra geçersiz kılınan görüşleri, aşağıda boş bırakılan yerlere nedenleriyle birlikte yazınız.

İddia	Adalet nedir?	Karşı İddia
Adalet güçlünün işine gelendir.		*Haklılar da haksızlar kadar güçlü olmalıdır.* ....

İddia	Sabır nedir?	Karşı İddia
....		....

İddia	Dürüstlük nedir?	Karşı İddia
....		....